

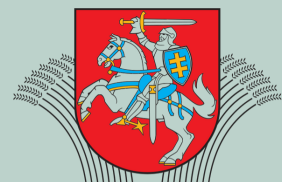
PROJEKTO REKOMENDACIJOS

ŽEMĖS ŪKIO KOOPERACIJOS SKATINIMAS
2020

Vėjūna Žalalytė
Tomas Jankus

vejuna.zalalyte@kurklit.lt
tomas.jankus@kurklit.lt

 Kurk
Lietuvai

LIETUVOS RESPUBLIKOS
ŽEMĖS ŪKIO MINISTERIJA

2019 m. rugsėjo 16 d. Žemės ūkio ministerijoje startavo „Kurk Lietuvai“ kooperacijos skatinimo projektas. Projekto metu siekta iš naujo peržvelgti kooperatyvų situaciją Lietuvoje, išsiaiškinti priežastis, kodėl kooperacija Lietuvoje vyksta vangiai ir pateikti rekomendacijas kooperacijos skatinimui. Projektas vyko 6 mėnesius, 2020 m. kovo 6 d. pateikti „Kurk Lietuvai“ ekspertų Tomo Jankaus ir Vėjūnos Žalalytės projekto rezultatai ir rekomendacijos tolimesnei kooperacijos plėtrai užtikrinti. Projekto vadovai orientavosi į kooperacijos žinių sklaidą ir žemdirbių švietimą šia tema. **Esamos situacijos analizė** atkreipė dėmesį į sąlyginai mažą finansavimą skirtą konsultavimo priemonėms ir žinių sklaidą, o Lietuvos žemdirbių pastabos pabrėžė, kad žinių apie kooperaciją trūksta. Kooperacijos temai 2014-2018 m. buvo išmokėta 2,9% (162 tūkst. €) visų nacionalinių žemės ūkio švietimo lėšų. Trūksta žinojimo, kas yra kooperatyvas. Pirma žinių stokos pasekmė yra greitai užgęstanti iniciatyva, o žemas kompetencijų lygis lemia lyderių trūkumą. Trūksta narių savininkystės jausmo ir supratimo, kad nariai gali spręsti ir įtakoti savo kooperatyvo veiklą. Būtina skatinti narių įsitraukimą ir dalyvavimą, įtraukiant ūkininkus į kooperatyvo valdymą. Reikia aiškiai suprantamos medžiagos smulkiam ūkininkui, koks nario vaidmuo ir teisės. Projekto parengta **informacinė kooperacijos skiltis** su dažniausiai užduodamais klausimais atliepia žinių poreikį, ir turės būti Žemės ūkio ministerijos periodiškai atnaujinama. **Gerosios užsienio praktikos** per pavyzdžius iš 10 šalių parodo, kaip žemės ūkio žinios gali būti perteikiamos įtraukiais būdais ir inovatyviais formatais. Patirtys rodo, kaip kooperatyvai buriasi į tinklus, keičiasi patirtimi ir padeda naujiems įsikurti. Šias idėjas galima pritaikyti ir Lietuvoje. „Kurk Lietuvai“ ekspertai parengė detalią metodiką, **kaip veikia inovatyvūs konsultavimo būdai**, tai galėtų būti pritaikyta rengiant pirmąsias ūkininkų diskusijų grupes ir mentorystės programą. Projekto pateiktas **žinių sklaidos modelis** apibūdina žinių sklaidos eigą.

„Kurk Lietuvai“ projekto vadovai vykdė giluminius interviu su kooperatyvais, rengė diskusijas su ūkininkais ir atsižvelgė į ekspertų nuomones. Čia pateikiami tyrimo rezultatai - pilnos **rekomendacijos ir iššūkiai iš kooperatyvų ir ūkininkų lūpų** bei ekspertų diskusijoje aptartos **esminės kliūtys ir siūlymai kooperacijai skatinti.**

Būtinai praktiniai tolimesni žingsniai

1

Stebėseną - atverti kooperatyvų duomenis iš VMI, NMA ir Registrų centro, kurie padėtų užtikrinti kooperatyvo narių skaidrumą ir įrodytų ūkininkavimo patirtį, apyvartą. Įpareigoti kooperatyvus teikti išsamesnius duomenis, kad būtų galima stebėti ar vykdomi įstatymo įsipareigojimai, pvz. ar yra vykdoma apyvarta su nariais. Šis pokytis yra svarstytas kooperacijos darbo grupėje.

2

Rodikliai - išskyla keblumų kooperatinės bendrovės veiklos pamatavime, nes pelnas nėra pagrindinis siekis. Rekomenduojama dėl to atsižvelgti į apyvartą. Taip pat galima įvertinti kooperatyvų veiklos skaidrumą, pvz. per tai ar kooperatyvas atveria savo duris mokomosioms lauko dienoms ir praktiniams mokymams per savo patirtį.

3

Konsultacija - žemės ūkio kooperatyvams reikalinga ekspertinė verslo vadybos konsultacija, kad sukurtų didesnę pridėtinę vertę nariui. Pradedančių kooperatyvų vadovai atsiliepia, kad praverstų pagalba analizuojant rinką, gamybos ir eksporto galimybes. Tam rekomenduojame pasitelkti *VšĮ Kaimo verslo ir rinkų plėtros agentūrą (KVIRPA)* ir *Versli Lietuva*. Projekto metu užmegzta partnerystė su *Versli Lietuva* dėl kooperatyvų mentorystės yra pirmas žingsnis to link.

4

Mokymų medžiaga - reikalingas naujų praktinių programų kooperatyvams paruošimas, atsakinga institucija - KVIRPA.

Projekto rekomendacijos Kaimo Plėtros Programai 2021-2027

1

Skatinti antro lygio kooperatyvus. Galimos formos – asociacijos, gamintojų grupės, iš kooperatyvų sudaryta UAB. Bendri kooperatyvų junginiai praplečia asmenų su bendrais interesais ratą. Kaip matome iš dabartinių pavyzdžių (*Lagrenas* grūdų kooperatyvų junginys, ar kitos pieno gamintojų organizacijos), tarp esančių kooperatyvų atsiranda pasitikėjimas, tarpusavio pagalba, idėjų kaita, patarimų ir gerosios praktikos pasidalijimas, mentorystė. Nauji kooperatyvai-nariai patenka į patyrusių mentorių ratą, kurie padeda greičiau įsitvirtinti ir įveikti iššūkius, ypač sunkiais pirmaisiais įsikūrimo metais.

2

Parama pradžiai – skirti paramą kooperatyvo veiklos pradžiai, išmokamą periodiškai, susiejant su pamatuojamais gyvybingos veiklos rodikliais. Pirmi veiklos metai sunkiausi, kai atsiranda kaštai reikalingi išlaikyti verslo administraciją, patalpas ir pan. Geras įmonės vadovas yra būtinas sėkmingam startui.

3

Investavimas – reikalinga parama ar finansavimo sistema padėsianti kooperatyvams investuoti. Paskolų garantijų fondas galėtų padengti skolas kooperatyvams, nes komerciniams bankams kooperatyvo modelis su išmokėtinu pajiniu kapitalu atrodo nepatikimai.

4

Mokymų finansavimo krepšelis, į kurį gali pretenduoti asociacijos ir didesni kooperatyvai, patys pasisamdyti lektorius ir organizuoti mokymus. Kooperatyvams būtina kelti kompetencijas (administracijos, valdybos ir narių) siekiant efektyvaus vidinio valdymo. Bendriniai seminarai apie kooperacijos naudą neatitinka kooperatyvų lūkesčių, o mokymo poreikius gali tiksliausiai numatyti patys kooperatyvai ir asociacijos. Šis pokytis yra svarstomas keičiant „Ūkininkų ir kitų asmenų, užsiimančių žemės ūkio veikla, konsultavimo išlaidų finansavimo“ taisykles.